

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра філософії та релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи та
міжнародної діяльності

Наталія ВІННІКОВА

«27» *січня* 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
БАЗОВІ КОНЦЕПЦІЇ ФІЛОСОФІЇ РЕЛІГІЇ**

для аспірантів

спеціальності 031 Релігієзнавство

рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

освітньо-наукової програми «Релігієзнавство»

Київ – 2025

Розробники:

Мартич Руслана Василівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та релігієзнавства Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Викладач:

Мартич Руслана Василівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та релігієзнавства Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства, протокол № 9 від 21 січня 2025 р.

Завідувач кафедри _____ Олександр ГОРБАНЬ

Робочу програму погоджено з гарантом ОНП «Релігієзнавство»

« 21 ». 01 .2025 г.

Гарант ОНП «Релігієзнавство» А.І. Ломачинська Ірина ЛОМАЧИНСЬКА

Робочу програму перевірено

« 21 ». 01 .2025 г.

Завідувач аспірантури, докторантури Ілона ТРИГУБ

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № _____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № _____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
 підпис П.І.Б.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	3 / 90	
Рік навчання	3	3
Семестр	6	6
Кількість модулів з розподілом:	3	3
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, в тому числі:	90	90
Аудиторні	24	12
Модульний контроль	6	-
Самостійна робота	60	78
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування у здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» системи знань про основні концепції філософії релігії; оволодіння базовими знаннями понятійно-категоріального апарату, термінології, розуміння змісту й структури теологічного осмислення ключових філософських проблем; доцільності використання наукової методології для вирішення актуальних проблем релігійного життя в Україні та світі; набуття вмінь та практичних навичок наукового дослідження релігійного чинника у формуванні світогляду сучасної людини.

Завдання навчальної дисципліни – сформувати наступні фахові компетентності:

СК 6 Здатність до різних видів історико-релігієзнавчого аналізу (історико-логічний, компаративний, ретроспективний, феноменологічний тощо); опрацьовувати джерельну базу дослідження; адаптувати і застосовувати релігієзнавчі ідеї у сучасну дослідницьку практику; використовувати формаційний та цивілізаційний підходи до осмислення різноманітних релігійних явищ і процесів у системі «людина – суспільство – природа».

СК 7 Здатність до диференціації наукової діяльності відповідно до спеціальності; ґрунтовно знати історію релігії, в тому числі й сучасні релігійні вчення і напрямки; володіти сучасним концептуальним апаратом релігієзнавства; вміння практичного реформування релігієзнавчих досліджень в Україні на основі аналізу зарубіжного досвіду та з урахуванням актуальних проблем сучасного релігієзнавства.

СК 8 Здатність до вивчення та модернізації існуючих дослідницьких методів,

систем та технологій дослідження релігійних процесів і явищ; розуміння особливостей соціокультурного середовища та специфіки релігійних процесів; здатність аналізувати конвенціональні норми соціальної і культурної регуляції – національні й станові традиції, домінуючу мораль, світогляд, цінності, володіння високим рівнем релігійної толерантності та культури.

СК 9 Здатність аналізу відповідних інституційних норм соціальної організації – основних соціальних інститутів, економічних, політичних, конфесійних структур, закладів, установ та ієрархій; здатність розробляти й упроваджувати нові методи моделювання й оптимізації систем державного управління з урахуванням потенціалу функціонування релігійних інституцій.

СК 10 Здатність досліджувати та аналізувати державно конфесійні відносини як систему суспільних відносин, здійснювати моніторинг і аналіз внутрішньої та міжнародної релігійної ситуації, розробляти інноваційні рекомендації стосовно підтримки в Україні міжконфесійної злагоди.

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті опрацювання змісту навчальної дисципліни «Базові концепції філософії релігії» аспіранти повинні отримати наступні програмні результати навчання:

- РН 1 Критично мислити, розумітися в широкому колі світоглядних питань, використовувати набутий особистісно-професійний досвід для вирішення наукових та фахових завдань; реалізовувати власний аксіологічний і науковий потенціал.
- РН 2 Застосовувати методи наукового пізнання у аналізі релігійних процесів і явищ, проводити науково-дослідну діяльність, розробляти та впроваджувати науково-дослідницькі та інноваційні проекти, здійснювати наукове дослідження й інтерпретувати його результати, ефективного висвітлювати, поширювати знання щодо наукових досліджень.
- РН 6 Реалізовувати професійну та науково-дослідну діяльність на основі знань про сучасні новації в галузі релігієзнавства.
- РН 10 Вибудовувати алгоритм наукового дослідження галузі релігієзнавства, використовувати методологічні принципи релігієзнавчого дослідження, використовувати теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження, визначати порядок проведення дослідження і його етапи.
- РН 13 Здатен до компаративного аналізу складних явищ і процесів релігійного життя суспільства в контексті вітчизняних та зарубіжних наукових розвідок.
- РН 14 Прогнозувати наукову діяльність, аналізувати історичну динаміку та моделювати релігійні процеси і явища.
- РН 15 Аналізувати тенденції розвитку сучасного релігійно-культурного середовища

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

НАЗВА ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ, ТЕМ	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна робота
		Лекції	Семінари	Практичні	
Змістовий модуль I.					
Тема 1. Теоретико-методологічні основи філософії релігії					
Тема 1. Проблеми визначення і систематизації філософських знань про релігію.	14	2	2		10
Тема 2. Методологія дослідження релігії:	14	2	2		10
Модульний контроль	2				
Разом	30	4	4		20
Змістовий модуль II.					
Проблеми буттєвості і пізнання в філософії релігії					
Тема 3. Метафізика релігії.	14	2	2		10
Тема 4. Епістемологія релігії.	14	2	2		10
Модульний контроль	2				
Разом	30	4	4		20
Змістовий модуль III.					
Філософська антропологія та аксіологія релігії					
Тема 5. Антропологія релігії.	14	2	2		10
Тема 6. Аксіологія релігії.	14	2	2		10
Модульний контроль	2				
Разом	30	4	4		20
Всього	90	12	12		60

Тематичний план для заочної форми навчання

НАЗВА ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ, ТЕМ	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			
		Лекції	Семінари	Практичні	
				Самостійна	
Змістовий модуль I.					
Тема 1. Теоретико-методологічні основи філософії релігії					
Тема 1. Проблеми визначення і систематизації філософських знань про релігію.	16	2	2		12
Тема 2. Методологія дослідження релігії:	14		2		12
Разом	30	2	4		24
Змістовий модуль II.					
Проблеми буттєвості і пізнання в філософії релігії					
Тема 3. Метафізика релігії.	16	2	2		12
Тема 4. Епістемологія релігії.	14	2			12
Разом	30	4	2		24
Змістовий модуль III.					
Філософська антропологія та аксіологія релігії					
Тема 5. Антропологія релігії.	15	-	-		15
Тема 6. Аксіологія релігії.	15	-	-		15
Разом	30	-	-		30
Всього	90	6	6		78

5. Програма навчальної дисципліни.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

Тема 1. Теоретико-методологічні основи філософії релігії

Тема 1. Проблеми визначення і систематизації філософських знань про релігію.

Ця тема розглядає основні концептуальні підходи до релігії у філософії та релігієзнавстві. Окреслюються класичні та сучасні визначення релігії, а також ключові характеристики релігійного феномену. Аналізуються підходи Е. Дюркгейма, М. Вебера, П. Тілліха, М. Еліаде та інших мислителів. Особлива увага приділяється феноменологічному, функціональному та герменевтичному аналізу релігії. Розглядаються питання релігійного досвіду, сакрального та профанного. Обговорюється проблема універсальності релігії та її культурної і історичної варіативності. Досліджується релігія як система вірувань, ритуалів і соціальних практик. Аналізується взаємозв'язок релігії з іншими сферами культури, зокрема мистецтвом, етикою та правом. Розглядаються сучасні тенденції в осмисленні релігії, включаючи секуляризацію та релігійний ренесанс.

Ключові слова: сакральне, профанне, ритуал, соціальні практики, секуляризація, релігійний ренесанс.

Тема 2. Методологія дослідження релігії.

Тема присвячена аналізу основних методологічних підходів до вивчення релігії. Розглядаються філософські, історичні, соціологічні та психологічні методи дослідження релігійних феноменів. Обговорюється значення компаративного аналізу релігійних традицій. Аналізується роль емпіричних і теоретичних досліджень у сучасному релігієзнавстві. Розглядаються проблеми об'єктивності та суб'єктивності у вивченні релігії. Висвітлюється питання герменевтики та феноменології релігійного досвіду. Окреслюється взаємозв'язок між академічним релігієзнавством і теологією. Аналізується вплив соціально-культурного контексту на наукове вивчення релігії. Розглядається проблема інтердисциплінарності релігієзнавчих досліджень.

Ключові слова: методологічні підходи, компаративний аналіз, об'єктивність, суб'єктивність, феноменологія релігійного досвіду, академічним релігієзнавство, інтердисциплінарність релігієзнавчих досліджень.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Проблеми буттєвості і пізнання в філософії релігії

Тема 3. Метафізика релігії.

Ця тема присвячена аналізу метафізичних основ релігійної свідомості та вірувань. Розглядаються концепції буття, трансцендентного та іманентного у релігійній метафізиці. Аналізуються класичні та сучасні теїстичні та пантеїстичні уявлення про Бога. Досліджуються категорії абсолюту, сутності та існування в релігійній філософії. Висвітлюється проблема співвідношення Бога і світу в різних релігійних традиціях. Розглядаються питання свободи волі, приречення та релігійного детермінізму. Обговорюється значення метафізики для формування релігійних доктрин. Аналізуються концепції душі, безсмертя та загробного життя. Розглядаються критичні позиції щодо метафізики релігії у філософії позитивізму та аналітичної традиції.

Ключові слова: релігійна метафізика, уявлення про Бога, сутність та існування, свобода волі, релігійний детермінізм.

Тема 4. Епістемологія релігії.

Тема присвячена проблемам пізнання в контексті релігійної віри. Розглядаються класичні теорії релігійного знання: раціоналізм, фідейзм, містицизм. Аналізується природа релігійного досвіду та його епістемологічний статус. Обговорюється питання доказовості існування Бога та релігійних істин. Висвітлюється проблема взаємодії віри та розуму в релігійному пізнанні. Аналізуються критерії істинності релігійних переконань. Розглядаються сучасні дискусії про роль релігії у формуванні людського знання. Обговорюється питання релігійного скептицизму та агностицизму. Аналізується вплив науки на епістемологію релігії.

Ключові слова: епістемологія, фідейзм, містицизм, релігійні істини, релігійний скептицизм, агностицизм, природа релігійного досвіду.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Філософська антропологія та праксеологія релігії

Тема 5. Антропологія релігії.

Ця тема досліджує взаємозв'язок релігії та людської природи. Аналізується роль релігії у формуванні людської ідентичності. Розглядаються концепції святості, гріха та спасіння в антропологічному аспекті. Обговорюється вплив релігійних вірувань на моральність та поведінку людини. Аналізується феномен релігійної ініціації та ритуалів переходу. Розглядається питання релігійної суб'єктивності та екзистенційного вибору. Аналізується вплив релігії на суспільну структуру та соціальні інститути. Досліджуються міжкультурні аспекти релігійної антропології. Розглядаються питання тілесності, аскетизму та сакралізації людського існування.

Ключові слова: людська ідентичність, моральність, релігійна суб'єктивність, релігійна ініціація, екзистенційний вибір, тілесність, аскетизм, сакралізація людського існування.

Тема 6. Аксиологія релігії.

Тема присвячена аналізу ціннісних аспектів релігії та її ролі у формуванні моральних норм. Розглядаються основні етичні концепції в межах релігійної традиції. Аналізуються співвідношення релігії, добра і зла. Обговорюється проблема універсальності релігійних моральних норм. Розглядається питання релігійного обґрунтування етики. Аналізується вплив релігійних цінностей на соціальні та культурні процеси. Досліджується роль релігії у формуванні особистісної та суспільної відповідальності. Розглядаються питання релігійного плюралізму та толерантності. Аналізується релігійна інтерпретація справедливості, милосердя та любові.

Ключові слова: цінності, моральні норми, етичні концепції, релігійні традиції, релігійний плюралізм, толерантність, справедливість, релігійні цінності, милосердя та любов.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (денна форма)

з/п	Вид діяльності аспіранта	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк.одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2
2	Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	2	2
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10
4	Робота на практичних (семінарських) заняттях	10	2	20	2	20	2	20
5	Модульна контрольна робота	25	1	25	1	25	1	25
7	Разом/Максимальна кількість балів:			59		59		59
8.	Коефіцієнт	100:177=0,56						
9.	Загальний бал	100						

Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (заочна форма)

[illegible]

6.2. Завдання для самостійної роботи

Завдання для самостійної роботи – есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

Тема 1. Теоретико-методологічні основи філософії релігії

Тема 1. Проблеми визначення і систематизації філософських знань про релігію.

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 2. Методологія дослідження релігії.

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Проблеми буттєвості і пізнання в філософії релігії

Тема 3. Метафізика релігії.

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 4. Епістемологія релігії.

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Філософська антропологія та праксеологія релігії

Тема 5. Антропологія релігії.

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення

одного з першоджерел за даною темою.

Тема 6. Аксиологія релігії.

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

6.3 Критерії оцінювання завдань для самостійної роботи

- 5 балів – відмінно, аспірант глибоко і міцно засвоїв матеріал, вичерпно, послідовно, грамотно оформив самостійну роботу, додав ілюстративний матеріал, що повністю відповідає змісту роботи.
- 3-4 бали – добре, аспірант твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей при відповіді на поставлені питання самостійної роботи.
- 1-2 бали – задовільно, аспірант знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності при оформленні та відповіді на поставлені питання самостійної роботи.
- 0 балів – незадовільно, аспірант не знає матеріалу, допускає істотні помилки при оформленні та відповіді на поставлені питання самостійної роботи.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль проводиться у вигляді залікового оцінювання за результатами поточної успішності (проміжного контролю) з дисципліни «Базові концепції філософії релігії».

6.5. Оцінювання освітніх досягнень аспірантів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендовані джерела

Основна література:

1. Академічне релігієзнавство: Підручник / За ред.. А.М. Колодного. – К., 2016.
2. Вселенський Патріарх Варфоломій. Віч-на-віч із Тайною. Православне християнство у сучасному світі. — К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011.
3. Дейвіс Б. Вступ до філософії релігії/ БрайєнДейві/ - К.: Основи, 1996. - 269 с.
4. Єленський В. Нація і релігія: Україна // Людина і світ, No 6, 2003. – С. 39 – 48.
5. Єленський В. Є. Релігія після комунізму. Релігійно-соціальні зміни в процесі трансформацій центрально – і східноєвропейських суспільств: фокус на Україні – К.:НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. – 419 с.
6. Казанова Х. По той бік секуляризації. Релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби. – Київ: Дух і Літера, 2017. – 264 с.
7. Конфесіологія релігії. Колективна монографія. За наук. ред. д. філос. н., проф. Анатолія Колодного та Людмили Филипович. -К., 2009. - С. 199-213.
8. Казанова Х. Релігія в сучасному світі: плюралізм, секуляризація, глобалізація. – Львів: В-во УКУ, 2019. – 348 с.
9. Релігійні ідентичності в їх сутності і конфесійних вимірах: український контекст. Кол. монографія / за ред. А.Колодного, Л.Филипович, А.Арістової. – Київ: УАР, 2021. – 348 с.

Додаткова література:

10. Горохолінська І. Постсекулярність: богословські та філософські інтенції сучасної релігійності. – Чернівці: Черн. нац. ун-т, 2019.
11. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття. – Львів: Вид-во УКУ, 2013.
12. Здіорук Є.І. Партнерство держави і церкви: Українські реалії в європейському контексті // Релігійна панорама. - 2009. - №10. - С. 26-39.
13. Казанова Х. Релігія в сучасному світі: плюралізм, секуляризація, глобалізація. – Львів: В-во УКУ, 2019.
14. Кирило (Говорун), архимандрит. Українська публічна теологія.— К.: Відкритий Православний Університет Святої Софії-Премудрості, ДУХ І ЛІТЕРА, 2017.
15. Кардинал Йозеф Гьофнер. Християнське суспільне вчення. – Львів: Свічадо, 2002.
16. Климов В.В. Свобода совісті, церква, релігійність в українському суспільстві періоду незалежності: Вибрані статті. - К., 2009.
17. Компендіум соціальної доктрини Церкви. Київ: Кайрос, 2008 / https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_uk.pdf

18. Мартишин Д.С. Діалог Української Православної Церкви та суспільства у процесі політичних трансформацій України: монографія / Д.С. Мартишин. — Київ: ДП "Вид. дім "Персонал", 2017. — 272 с.
19. Міжетнічні та міжконфесійні відносини в контексті сучасних суспільних трансформацій. Матеріали Міжнародної науково - практичної конференції 29-30 квітня 2010 р. - Чернівці, 2010.
20. Методологічні аспекти релігійної філософії: навчально-методичний посібник / О.Є. Бродецький, І.В., Горохолінська. — Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015.
21. Мініч Анатолій. Християнство в пошуках відповіді: проблеми соціально-етичної доктрини. Волинський Благовісник №3 (2015). / http://vb.vpba.edu.ua/public/pdf/3_23.pdf
22. Моїсеєнко Лариса. Проблеми війни та миру в трактуванні християнських конфесій. ISSN 2523-4234 Історія релігій в Україні: наук. щорічн., 2018, Вип. 28, Ч. II.
23. Мондін Б. Філософія релігії і теодіцея. Підручники систематичної філософії. — Львів: УКУ, 2008.
24. Основи соціальної концепції Української Православної Церкви. — К.: Інформ.-вид. центр УПЦ, 2002. — 80 с.
25. Пастирське послання Архиєрейського Синоду Української Греко-Католицької Церкви в Україні про патріотизм як любов до рідного народу та Батьківщини, 5 грудня, 2022 // <https://docs.ugcc.ua/1628/>
26. Практичне релігієзнавство. Колективна монографія. За редакцією професорів А.Колодного і Л.Филипович. — Київ: Українська конфедерація журналістів та Українська асоціація релігієзнавців, 2012.
27. «Перемагай зло добром!» (Рим. 12, 21). Послання Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, 15 липня, 2022 // <https://docs.ugcc.ua/1591/>
28. Попович В.М. Соціальне вчення Православної Церкви: історичне становлення думки. Релігієзнавство. Випуск 37(50), 2017. / <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18134/Popovych.pdf?sequence=1>
29. Релігійна безпека/небезпека України. Збірник наукових праць і матеріалів / за ред. А. М. Колодного. — Київ: УАР, 2019. — 316 с.
30. Петришин Неоніла. Екологічні проблеми в осмисленні сучасних католицьких мислителів // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичне релігієзнавство», 11 (2014).
31. Українська Православна Церква на межі тисячоліть. Документи і матеріали. — К.: Видавничий відділ Української Православної Церкви, 2012. — 286 с.
32. The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010–2050 // Pew Research Center, “The Changing Global Religious Landscape”. — April 2, 2015. — 45 p.
33. Stephen T. Davis, Eric T. Yang. An Introduction to Christian Philosophical ecology: Faith Seeking Understanding. — Zondervan Academic, 2020.

34. Taylor Ch. *A Secular Age*. – Cambridge, Mass.; London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2007.
35. The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010–2050 // Pew Research Center, “The Changing Global Religious Landscape”. - April 2, 2015. - 45 p.
36. José Casanova. *Islam, Gender, and Democracy in Comparative Perspective*, co-edited with Jocelyne Cesari. Oxford University Press. 2017.
37. José Casanova *Global Religious and Secular Dynamics. The Modern System of Classification Beyond Secularization: Religious and Secular Dynamics in Our Global Age*. E-Book (PDF) Availability: Published ISBN: 978-90-04-41198-2. Publication date: 12 Aug 2019. DOI: https://doi.org/10.1163/9789004411982_002.

Плани семінарських занять

Семінар 1.

Тема 1. Проблеми визначення і систематизації філософських знань про релігію

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Які існують визначення релігії у філософії та релігієзнавстві?
2. Які підходи до аналізу релігії запропонували Е. Дюркгейм, М. Вебер і М. Еліаде?
3. Як релігія пов'язана з культурою, мораллю та правом?
4. Як змінювалося розуміння релігії у світлі сучасних соціальних процесів?

II. Проблемна дискусія.

Семінар 2.

Тема 2. Методологія дослідження релігії

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Які основні методи використовуються у дослідженні релігії?
2. Як можна поєднувати релігієзнавство та теологію у вивченні релігії?
3. Яку роль відіграє феноменологічний метод у розумінні релігійного досвіду?
4. Як впливає соціально-культурний контекст на дослідження релігії?

II. Проблемна дискусія.

Семінар 3.

Тема 3. Метафізика релігії.

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Як у релігійній метафізиці розуміється поняття Бога?
2. Як різні релігійні традиції пояснюють співвідношення Бога і світу?
3. Яке значення має метафізика релігії для формування віровчення?
4. Як метафізика релігії співвідноситься з науковими уявленнями про світ?

II. Проблемна дискусія.

Семінар 4.

Тема 4. Епістемологія релігії.

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. У чому полягає відмінність між релігійним і науковим пізнанням?
2. Які аргументи використовують для доведення або заперечення існування Бога?
3. Як співвідносяться віра та розум у релігійному пізнанні?
4. Яку роль у релігійному пізнанні відіграє релігійний досвід?

II. Проблемна дискусія.

Семінар 5.

Тема 5. Антропологія релігії.

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Як релігія впливає на формування людської ідентичності?
2. Які уявлення про природу людини містяться в релігійних традиціях?
3. Яку роль відіграють релігійні ритуали у соціалізації особистості?
4. Як релігія впливає на суспільну структуру та соціальні відносини?

II. Проблемна дискусія.

Семінар 6.

Тема 6. Аксиологія релігії.

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Які основні цінності формує релігія?
2. Чи можна вважати релігійну мораль універсальною?
3. Як релігія впливає на формування етичних систем у суспільстві?
4. Як сучасний світ трансформує релігійні уявлення про добро і зло?

II. Проблемна дискусія.